

ایبٹیا

باقیات صالحات

قصیدہ خیر مقدم تہنیت

از ارشادات شیخ الہند حضرت مولانا محمود حسن رحمۃ اللہ علیہ

ذیل میں ہم حضرت شیخ الہند رحمۃ اللہ علیہ کے اس فارسی قصیدہ کو شائع کرنے کی سعادت حاصل کرتے ہیں جو حضرت مرحوم نے امیر حبیب اللہ شاہ مرحوم والی افغانستان کے دروہندوستان پر ۱۹۰۶ء کے اواخر یا ستمبر ۱۹۰۶ء کے اوائل میں تحریر فرمایا تھا۔ یہ قصیدہ اب تک کیس طبع نہیں ہوا۔ ہم مولانا عمر طیب صاحب ہتم دارالعلوم دیوبند کے شکر گزار ہیں کہ موصوف نے خانقاہ قمانہ بھون میں اس سے نقل کر کے اس کو ہمارے پاس ارسال فرمایا ہے، اب اگرچہ دنیا میں نہ حضرت شیخ الہند ہیں اور نہ امیر حبیب اللہ شاہ دونوں مرحوم ہو چکے۔ لیکن اس قصیدہ میں حضرت آہس نے لیلیوں و شیریں زبان میں جن دلی جذبات ملی و اسلامی کا اظہار فرمایا ہے۔ آج اتنے برسوں کے بعد بھی مسلمانوں میں ان سے حرارت دینی و ایمانی پیدا ہو سکتی ہے اور اس سے بخوبی اندازہ ہو سکتا ہے کہ ہندوستان میں روایات اسلامی کی پامالی کا منظر شیخ الہند کو کس درجہ آتش زیر پا رکھنا تھا وہ کس طرح اسلام کی نشاۃ ثانیہ کے لئے ہر وقت تڑپتے رہتے تھے۔ ان جذبات کو لطف بیان اور قدرت کلام نے اور چار چاند لگا دیے ہیں۔

(برہان)

فرودہ شوکت اسلام و دروہم رواں آمد
 بہ اسلامیان آمد نہ ایمانیاں آمد
 ہنگے سوئے بحر و شیر سوئے نیشاں آمد
 فروغ اختر مابین و نورِ عالم بسنگر
 فطرتی لک زہر سو برب روحانیاں رفتہ
 امیر حق پسند و نکتہ داں فضل خداوند دست
 بود ظل الہی قمران مہرباں بر خلق
 بقتل و کشت گرشا ہے خوش آمد نے تاج و تخت
 وجود خسر و حامی دین حقا است در عالم
 بزبحر ابرہہ نیمان و دکنانیاں یوسف
 بکوش خرمی و شادمانی صوفی و مولا
 ہاں آتش کہ کفار سیہ را کرد خاکستر
 تاملی اللہ آمد از در ما معدلت کیستہ
 شہنشاہے کہ بر بہائے جاں از عالم حلومی
 ۲۱ ۱۳ ۲۱
 ۲۲ ۱۳ ۲۲

سو وجود و جہش گشت معن و عاتق طائی
 ز عدش شمع بر پردانہ شد نار فلیس اللہ
 ز انفاس نفیس میسر عالمجاہ من کاہل
 ز بانس بادل او در رضائے حق شد کیدل
 سبق گیراں ز عدش سبز و نو شیر داں آمد
 پئے کفشک ہیں بال و پر باز آیشاں آمد
 برائے دولت و دین و امان لالہاں آمد
 دل او بانوہاں در ذکر جمولی ہمزبان آمد

کنش را چون لبش بر اہل عالم حکمران بیستی
 لب او در سخن بچوں کنش گو ہر نشان آمد
 لبش گو ہر نشان دینخ اور اسر نشان نامند
 کت او ز نشان دقرا داد انگر نشان آمد
 شہہ تیغ آزمائی کر بنبش بر لب دشمن
 بجائے نعرہ ہل من مبارز الاماں آمد
 عدد بر سخت جانی نازد و غافل نمی داند
 کہ این سختی برائے تیغ او سنگ فساں آمد
 نیازی سوئے درخ و خود چون آرد بکستے
 کہ گرد شہلے تیغ اسپ را بر گسواں آمد
 نذارد احتیاج کثرت فوج و سپہ ہرگز
 خوش اقبالیکہ اور انفع و نصرة ہمنان آمد
 خیال خام حاسد و درکن تویق سلطانی
 نمی بینی ہو از بارگاہ کن نکاں آمد
 ز دام عنکبوت اندیشہ کا مد بہ شہبازے
 بشا ہنشہ ہاں خونے ز کید حاسداں آمد
 ز قدر و شوکت سلطان کہ تلمیش خدا داد است
 دل حساد چنڈاں سوخت دوسے از دہاں آمد
 قلوب مومناں چوں جائے ادا مد غلط نہود
 اگر گوئی مکانش خوبتر از لا مکاں آمد
 عجب دارم سہرا پا حیرتم محو تماشایم
 کہ نزد تشنگاں یارب چہ شیریں چساں آمد
 سپاہیں حق بجا آرم فسردغ بخت رانا نام
 کہ تیر آرزوئے ماغریباں بر نشان آمد
 ز ذکر احتساب او کہ در تجا نہ ہارنستہ
 بجا نئی نالہ نا تو س گل بانگ اذیاں آمد
 ہاں زندے کہ برا و ضلع زاہد طعنناؤ زو
 بریش و حجبہ و تسبیح مثل زاہداں آمد
 بکفر و زندہ قہ خوانید بر بندید محملا
 کہ آں غارت گرا محاد در ہندوستان آمد
 کراستہ ہیں زمین آگرہ از پابوس او
 بباید آں چساں پائش فراز آساں آمد
 گمانم شد رجوع یقین ہی کہ وہ گرد و راں
 قنادرہ غلغلہ در آگرہ صاحب قسراں آمد
 قرآن نیرتیں را بر فلک باشد عجب بنود
 زمین آگرہ یا للعب جائے قراں آمد
 بہار گلشن صدق و مودۃ راتاشا کن
 صلیب امرورد مسازد رنشا کاویاں آمد

داد داد اتحاد ہر دو دولت باد مستحکم باخلاصہ و انصافیکہ شایان شہان آمد
 عزیز ار ہر کار خود کند گور شکر باشد؟
 بگو ششم این مہما از لب پیر مہماں آمد

تومی گوئی کہ نصر اللہ خاں رفتہ سوگو لندن	بیا بنگر ہند شاں حبیب اللہ خاں آمد
کند ہندوستان گرنہ پورپ کن انکار	شہ ملک خدا داد انوراں باعد شاں آمد
نزول حضرت آدم ہند از خلد باور شد	چو دیدم شاہ سوسے آوز کابل شاداں آمد
سکندر بارگاہا دین پناہ مشتری جاہا	کہ خاقانی ہجرت الکن و کج زباں آمد
نہ پندارین کہ این مور فیضی بے سر و بگے	بایں بے ماگی نزد سیلہاں موح خواں آمد
نہ ملک و مال می خواہ نہ باعوت سر و داڑ	برائے عرض حالے بردت این خستہاں آمد
جدید این فلسفہ تا طرح خود انداختہ در ہند	چہا نظلیکہ بردیں از سفیہاں زباں آمد
ز منقولات بے ہرہ ز منقولات بے مایہ	بعادات و باستقرائے ناقص کارشاں آمد
رسالت را کہے منکر کہے گویہ نبی ہستم	کہے از وسط ہند آمد کہے از قادیان آمد
وجود و ذرخ و جنت ملک جن قیامت نیز	بساں خول و نابش نمود باطل پیش شاں آمد
ما زور و زورہ و عمرہ زکوٰۃ و حج بیت اللہ	پہنم شاں (خدا یا کہ ربادا) را ایگان آمد
نزول وحی و معراج و ظہور معجزہ ہیہات	بزعم گمراہاں افسانہائے پاشاں آمد
حدیث و فقہ و تفسیر و ہمہ احکام شرعیہ	نبرد ما کساں بے اعتبار دے بے نشان آمد
علومے را کہ فخر الانبیاء میراث خود گفتمہ	ز تندی حوادث در بہار اود خواں آمد
علوم دین کہ تفسیر و حدیث و فقہ شد نامش	چو کالائے زبون و پنج کاسدہ ایگان آمد
علومے را کہ ختم المرسلینش چہل نسر مودہ	وقاحت ہیں کہ بر علم نبی خشک زباں آمد

(مہمہاں) (تہلکے دو شاں)

زقرآن حکم لاکراہ فی الدین یادشاں ماندہ
 ستمہائے کہ کردہ برسرا سلام اعدائش
 من از بیگانگان ہرگز نمی نام کہ بر جانم
 ستمہائے عزیزاں آچنجاں زار و زبویکم کرد
 ز اقبال نبی الدین کیسے بر زباں آمد
 ہزاراں باززاں افزوں ز لولہاں آمد
 بلاہائے کہ شدنازل زدست دوشاں آمد
 کہ فریادم شنید غیر دہرمن ہر باں آمد

ہنرمندان انگلستاں کہ آئین جہاں بائی
 پئے بیج ترقی غالبش گشت ہندوشتاں
 بسعی خویش داد و دانش آں چاں دادند
 بزنگ و بوجاں آرتستند ایں زال فانی را
 ہیں دنیا کہ آورا جیفہ و لہو و لہب خوانند
 خاں بر خال و خط زال دنیا دل چاں آند
 بہرامے چاں دادند آزادی کہ دوسرا
 چاں شد نیک و بد پابند آزادی دے قیدی
 تو دودین و احکام خدا آزاد طعاں را
 سبک سر آچنجاں بر خط حکم نفس بہنادند
 یکا یک رقبہ اسلام از گردن بردوں کردند
 بزعم خویش ہر دنیا پرستے عبد دینا کے
 سرائے فانی و دایر بلاکش بچن فرمودند
 تعصب قید مذہب را کہ میدانند نمیدانند
 چناں بستہ کہ ہندوستان محمود شہاں آمد
 برائے مرغ آزادی چہ نیکو آئسیاں آمد
 کہ از نیش بندوشتاں ہا رہے خواں آمد
 ہوسنا کے کہ سوش دید آیش در دہاں آمد
 پشم تنگ چناں چوں بہشت جاوداں آمد
 کہ ذکر و فکر دین در دل بگنبد گردگان آمد
 کہ خار و سبزہ ہم آزاد چوں سرورواں آمد
 کہ بے طوق لے عجب جیدرگان قمریاں آمد
 غدا تب فرسادیخ دل ہاں آمد
 کہ پابندی مذہب نزدشاں سنگےاں آمد
 بل جوش جنوں آمیز آزادی چناں آمد
 برائے غارت دین متیں جنگیر خاں آمد
 ز رفیع قید مذہب پیش شاں بلخ خاں آمد
 کہ با اتحاد ایں آزادی او تو ماں آمد

(تلام بیگانگان)

چو زرمہ کہ از غور شید آمد بچنان در بند
 ترقیات و آزادی زیورپ ارمنان آمد
 چہ دندان در جگر افشردہ باشم از خم و حسرت
 چو بینم گلشن اسلام پامالی خستہ ام آمد
 سگ دنیا کند بر اہل دین گر چہرہ د سینہا
 عجب نے ہر سگے در کو خود شیر تپان آمد
 چہ خوش فرمود آن و انا دل شیر از حق بینی
 بدی کردن بمقبولان نکوئی با دہاں آمد
 ز مرؤس در میس و دشمنان دوستان صد حیث
 بلم دیں چہ گویم دور باش از ہر کراں آمد
 نہ غمخوارے نہ یاسے کس ہرس و کس مخرانہ
 ہاں ملیکہ مداحش خدائے دو جہاں آمد

ز ہر سو قطع کردہ دل گرفتہ چشم بر بستہ

بگاہ آرزویش جانب شاہ شہاں آمد

علوم دین و اہلش انتقالے خاص بخوانند
 ز سلطانیکہ ناش بہر اُدشاں خزر جاں آمد
 سراسے غلصا بن با صفا رد تم کہ نزدین
 کے نازید براغیبار کزدیوانگال آمد
 ہرس از حال زار ماہیتدستیم و پانگ است
 ز دستم خیر و پایم سیر شاہاچوں نواں آمد
 ز خوف فتنہ ہائے حاسداں ضبط نفس کردم
 ز بیابانی دگر نہ بار بار برب نفاں آمد
 کتوں چوں خردہ فیض قدوم شہ نہ جانم برد
 امیدیکہ دارم این شیدم بوزباں آمد
 بفریادم رسد گر شہ بود شایان اودرنہ
 بگویم آنچه در تقدیر ما بردہ ہماں آمد
 مدہ زحمت نموشی ورنہ دیگر داکن لب ا
 کہ شاہنشاہ عالیجاہ مانا گفستہ داں آمد
 الہی رحمت و فضل تو برے باد و بر آتش
 چنان کہ بر غریبان و رعایا ہر باں آمد

نگہداشت ز کید حاسد گندم نایا رب

کہ اوحائی علم و دین دین دو زبان آمد